

MANIFEST GEOFOOD

Matindustrien er en nøkkelsektor når man skal gjøre endringer for å nå FN sine bærekraftsmål innen 2030. Landbrukssektoren spiller en grunnleggende rolle for å møte verdens utfordringer knyttet til klimaendringer, tap av biologisk mangfold, matmangel og voksende befolkning.

Klimakrise – faktisk scenario

Matproduksjon og bomullsoppdrett, biodrivstoff og andre ikke-matvarer fra jordbruk og skogbruk er de viktigste drivkreftene for miljøforringelse i utviklingsland. Halvparten av verdens tropiske skoger er utslettet, og vi mister fortsatt rundt 18 millioner hektar pr. år – et område på størrelse med England og Wales.

Tap av biologisk mangfold foregår nå mange hundre ganger fortere enn det normal vil gjøre, og bestander av viktige arter har falt med rundt 60 prosent siden 1970. Stigende etterspørsel pr. innbygger etter kjøtt og meieriprodukter øker behovet for jordbruksarealer ytterligere, men etter hvert som verdens befolkning øker fra 7,6 milliarder til anslagsvis 11 milliarder innen slutten av dette århundret, er det lite rom for å utvide landbruket ytterligere uten å undergrave kritiske miljø- og klimamål. Intensive jordbruksmetoder, inkludert økende bruk av kjemikalier, er viktige årsaker til at Tyskland har mistet omtrent 80 prosent av insektene siden slutten av 1980-tallet. Lignende trender er rapportert over hele verden. Landbruk, matforedling og den resulterende endringen av arealbruk er ansvarlig for i underkant av en tredel av de globale klimagassutslippene.

Mennesker fanger også for store mengder fisk i forhold til hva som regnes som bærekraftig fiske. En tredjedel av kommersiell fiske klassifiseres som overfiske. På litt over et halvt århundre har mennesker utslettet 90 prosent av bestandene som ligger øverst i næringskjeden; som tunfisk, sverdfisk og hai. Videre forårsaker ødeleggende fisketeknikker, som bunntråling, store skader på kyst og marine økosystemer.

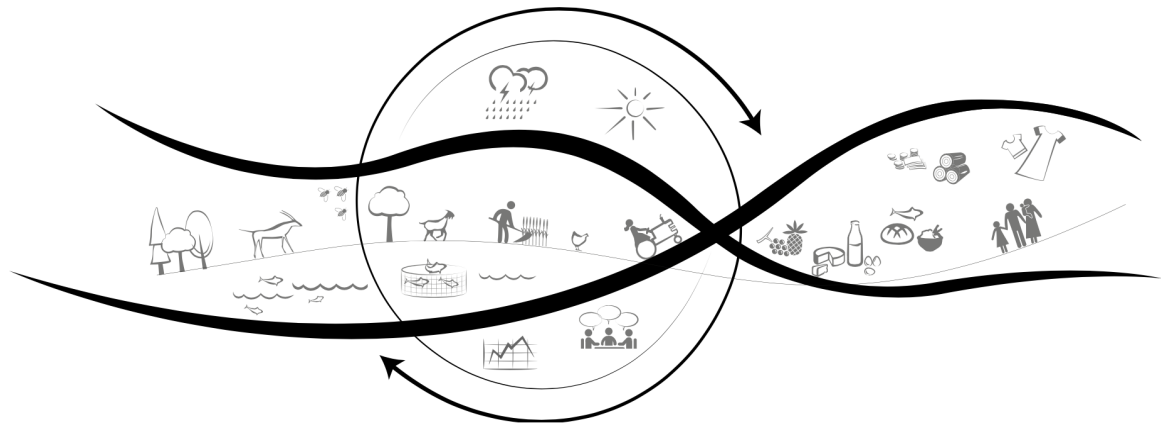
Opp mot halvparten av jordens befolkning forventes å oppleve vannmangel innen 2030, og jordbruket står for to tredjedeler av vannbruken i verden. Siden vanning er spesielt vanlig i områder med lite vann, er sektoren i disse områdene ansvarlig for 90-95 prosent av vannet. Landbruk står også for minst tre fjerdedeler av jordas nitrogenutslipp. Dette fører til algeoppblomstring og døde soner i ferskvannsområder og havet. Det har blitt anslått at frigjøring av reaktive nitrogenarter allerede er det dobbelte av det maksimale bærekraftige nivået, og man har lignende bekymringer når det gjelder fosfor. Økt næringskonsentrasjon i verdenshavene, kombinert med annen vannforurensning og stigende temperaturer fra klimaendringer, fører til stor belastning på de marine økosystemene. Under en hetebølge i 2016-2017 ble rundt 90 prosent av Great Barrier Reef i Australia berørt, og halvparten av korallene døde.

EU har etablert en langsiktig strategi for å oppnå null netto klimagassutslipp innen 2050, den såkalte «Green Deal» (EU-kommisjonen, 2020). Produksjon av tilstrekkelig med mat vil være en nøkkelfaktor for europeisk økonomi, men samtidig forventes også jordbruks- og skogbrukssektoren å kunne bidra til å nå målet som er satt. Behovet for biomasse til produksjon av varme, biodrivstoff, biogass, byggematerialer og bærekraftige biobaserte produkter som biokjemikalier forventes å øke. Man forventer at denne økte tilførselen av biomasse vil komme fra ulike kilder for å sikre bærekraftig produksjon i eksisterende skog. Reduksjon av CO₂-utslipp fra jordbruk vil i hovedsak oppnås gjennom nye innovative løsninger. For å oppnå EU sine mål om reduserte utslipp er man også avhengig av å

øke karbonbinding i jordbruksarealer, blant annet gjennom bedre jordbrukspraksis og nye jordbruksteknikker. Man håper at omlegging av jordbruk og skogbruk, samt gjenoppretting av ødelagte økosystemer kan bidra til flere mål: CO₂- deponering, økt biologisk mangfold, jord- og vannbevaring og produksjon av biomasse.¹

De 5 prinsippene for bærekraftig matproduksjon og landbruk²

The 5 principles of Sustainable Food and Agriculture

- 1) Forbedre effektiviteten i ressursbruken.
- 2) Direkte tiltak for å sikre og beskytte naturressurser.
- 3) Landbruket må bidra til økt verdiskapning og økt levestandard i utkantstrøk.
- 4) Øke motstandskraften til mennesker, samfunn og økosystemer.
- 5) Ansvarlig og effektiv ledelse er påkrevd.

Hvordan kan vi oppnå disse 5 prinsippene?

Veien mot å nå disse målene er tydelig preget av Bærekraftmålene for 2030. Dette krever transformativ handling; at vi omfavner prinsippene om bærekraft og tar tak i de grunnleggende årsakene til fattigdom og sult. At maten vi spiser er basert på bærekraftig produksjon er del av denne omfattende strategien. Dette vil forbedre matsikkerheten og ernæringen, støtte opp om matprodusentene, øke økonomisk utvikling, redusere klimapåvirkningen og gjenopprette økosystemene. Disse 20 sammenkoblede handlingene omfavner EUs 2030- visjon der mat og landbruk, folks levebrød og forvaltning av naturressurser ikke tas opp hver for seg, men som en samlet handlingsplan; en fremtid der fokus ikke bare er på sluttmålet, men også på midlene som brukes for å oppnå det. Dette er en ramme der offentlige og private aktører deltar i legitimering, engasjement i utforming og arbeid for å oppnå løsninger for utvikling.

Disse handlingene integrerer de tre dimensjonene i bærekraftig utvikling, og krever deltakelse og partnerskap mellom forskjellige aktører. Disse 20 handlingene identifiserer synergier, setter fokus på avveininger, skisserer tiltak og tar sikte på å takle de viktige utfordringene verden står over for når vi skal bygge en verden uten sult og med gode framtidsutsikter for oss alle.

1. Legge til rette for tilgang til produktive ressurser, finansiering og tjenester.
2. Koble små eiere og aktører til markeder.

¹Sustainable Land-Use and Food System, 2019 Report of the FABLE Consortium.

²FAO, <http://www.fao.org/sustainability/en/?platform=hootsuite>

3. Oppmuntre til deling av produksjon og inntekt.
4. Øke produsenters kunnskap og utvikle deres kapasitet.
5. Forbedre og gjenopprette jordbruksjord.
6. Beskytte vann og overvåke knapphet.
7. Gjøre kunnskap om bevaring av biologisk mangfold og bevaring av økosystemer kjent.
8. Redusere tap, oppmuntre til gjenbruk og resirkulering og fremme bærekraftig forbruk.
9. Styrke mennesker og bekjempe ulikheter.
10. Fremme sikre ansettelsesrettigheter.
11. Bruke verktøy for sosial beskyttelse for å øke produktivitet og inntekter.
12. Forbedre ernæring og fremme balanserte dietter.
13. Forebygge katastrofer: øke motstandsdyktighet.
14. Forberede for og reagere mot katastrofer.
15. Adressere og tilpasse oss til klimaendringer.
16. Styrke økosystemenes motstandsdyktighet.
17. Forbedre politisk dialog og koordinering.
18. Styrke innovative systemer.
19. Tilpasse og forbedre investeringer og finans.
20. Styrke det muliggjørende miljøet og reformere rammene.

UNESCO Globale Geoparker sin rolle for bærekraftig matproduksjon og landbruk

UNESCO Globale Geoparker er definert som: «enkelstående enhetlige geografiske områder der steder og landskap av internasjonal geologisk betydning forvaltes med et helhetlig begrep om beskyttelse, utdanning og bærekraftig utvikling». Deres tilnærming fra bunnen og opp, for å kombinere bevaring med bærekraftig utvikling mens de involverer lokalsamfunn, blir stadig mer populær.

Geoparker driver mange ulike aktiviteter innen forskjellige felt relatert til kultur, turisme, utdanning, bærekraftig utvikling og lokale matopplevelser. Selv om geoparkene er særegne territorier preget av forskjellig arealstørrelse, lokal økonomi, sosial bakgrunn, kultur og landskap, er forbindelsen med mat stadig tilbakevendende innen de fleste aktivitetene knyttet til geoparker over hele kloden. Faktisk er bærekraft innen lokal mat, verdsetting av landbruksaktiviteter og lokale produsenter og sammenhengen mellom naturressurser og turisme vanlige temaer i UNESCO Globale Geoparker.

UNESCO Globale Geoparker er en del av Agenda 2030 og er dypt engasjert i at FNs bærekraftsmål skal oppnås. Essensen i geoparkene er, i tråd med bærekraftsmål nr. 12, «å utvikle og implementere verktøy for å overvåke bærekraftige utviklingseffekter for bærekraftig turisme som skaper arbeidsplasser og fremmer lokal kultur og produkter». UNESCO Globale Geoparker fungerer som inkubatorer for bærekraftige og innovative løsninger for å styrke lokalsamfunn og stimulere til investeringer for å styrke landbrukspraksis, verdsette lokal mat og matproduksjon, øke sysselsettingsmulighetene og bedre arbeidsforhold. Disse territoriene arbeider i nært internasjonalt, nasjonalt, regionalt og lokalt samarbeid, og fremmer partnerskap og nettverksbygging.

GEOfood kan bidra spesifikt i forhold til følgende utfordringer i forhold til FNs bærekraftsmål (FAO):

- Få slutt på fattigdom på landsbygda. Et viktig skritt for å sikre matsikkerhet (BKM 1)
- Maten skal være trygg, tilstrekkelig og rimelig for alle (BKM 2)
- God helse starter med ernæring (BKM 3)
- Næringsrik mat er kritisk for læring (BKM 4)
- Likestilling kan øke landbruksproduktiviteten med en femtedel (BKM 5)

- Bærekraftig landbruk har potensiale til å adressere vannmangel (BKM 6)
- Næring knyttet til matproduksjon må overvinne deres avhengighet til fossilt brensel (BKM 7)
- Vekst av matproduksjon i lavinntektsøkonomier kan halvere fattigdom (BKM 8)
- Innovasjon åpner nye markeder for småbrukere (BKM 9)
- Jordreformer kan gi rettferdig tilgang til landbruksarealer (BKM 10)
- Landlege investeringer kan stanse uhåndterlig urbanisering (BKM 11)
- Å oppnå trygg tilgang på mat innebærer å redusere avfall (BKM 12)
- Landbruk er nøkkelen til å svare på klimaendringer (BKM 13)
- Fisk gir tre milliarder mennesker 20% av daglig animalsk protein (BKM 14)
- Skog inneholder over 80% av verdens biologiske mangfold (BKM 15)
- Å fjerne sult kan bidra til fred og stabilitet (BKM 16)
- Samarbeid er med på å heve stemmene (BKM 17)

GEOfood sin visjon

Bak merkelappen GEOfood ligger en tydelig filosofi: Støtten til lokalsamfunn og den helhetlige bunnen-opp tilnærmingen som kjennetegner UNESCO Globale Geoparker er også kjernen i merkevaren GEOfood. GEOfood-merket har sine røtter i UNESCO Globale Geoparker og kan bare brukes i disse geografiske områdene. GEOfood har som mål å være i bruk i minst 30% av UNESCO sine Globale Geoparker i Europa innen utgangen av 2023, og i 10% av geoparkene i resten av verden innen 2025.

GEOfood sin misjon

GEOfood sin oppgave er å støtte en bærekraftig utvikling av lokalsamfunn og øke handlingene for å oppnå FN sine bærekraftsmål. GEOfood har som mål å operere innenfor UNESCO Global Geoparker sine verdier og bunnen-opp tilnærming.

GEOfood sine mål

GEOfood har som mål å styrke forbindelsen mellom de lokale interessentene og Geoparkens identitet. Hovedmålet er å øke bevisstheten for allmennheten om sammenhengen mellom de lokale råvarene og den lokale særegne geologiske arven: Den lokale geoparken utvikler logo og spesifikk geologisk forklaring til sine medlemmer i GEOfood for å understreke eksklusiviteten til deres geologiske arv og sammenhengen med den lokale matkulturen.

GEOfood er en innovativ måte å knytte befolkningen til territoriet. Mat er et internasjonalt språk som alle kan forstå; gjennom maten vil vi koble mennesker med jord og natur, og styrke kunnskapen om kortreist mat og ansvarlig bruk av ressursene.

Gjennom GEOfood tar man sikte på å skape et nettverk av partnere innen UNESCO sitt globale geopark-nettverk. Man samles med et felles oppdrag om å påvirke lokalt, regionalt og nasjonalt for å legge til rette for nytenkende territoriell planlegging som fremmer bærekraftige og kortreiste løsninger for matproduksjon.

Vi tror at områdene som hører til UNESCO sitt globale geopark-nettverk spiller en nøkkelrolle for å koble sammen landlege og urbane områder. Ved å arbeide sammen med innbyggere og lokalsamfunn vil GEOfood støtte disse områdene med et mål om å gi dem verktøy til å styrke den lokale økonomien.

GEOfood handlinger

✓ Sammen støtter vi bærekraftig utvikling: Merket GEOfood kan bare brukes av produsenter og partnere som følger visse miljøstandarder:

- Promotering av biologisk mangfold og forbedring av jordsmonn gjennom bruk av bærekraftige og sunne landbruksmetoder.
- Skape et sunt miljø og sunn mat gjennom særlig fokus på å håndtere skadedyr og ugress uten unødvendige kjemikalier.
- Ansvarlig bruk av vannressurser.
- Effektivt gjenvinningssystem for avfall.
- Dyrking og høsting av sesongprodukter.
- Respekt for rettighetene til arbeiderne under hele produksjonsprosessen.

✓ Vi jobber sammen for å støtte Geoparkens produsenter, bønder og grunderne for å bevare tradisjoner og øke den lokale økonomien:

- Sertifiserte GEOfood-partnere i små og mellomstore lokale bedrifter.
- Geoparken støtter de lokale virksomhetene gjennom muligheter for promotering, og ved bruk av deres tjenester og produkter på arrangementer.

✓ Sammen støtter vi bruken av lokal mat:

- GEOfood- produkter kommer fra lokale råvarer.
- Vi tar sikte på å øke bruken av kortreist mat i daglig bruk, både i privat og offentlig sektor.
- Markedsføring av kortreist mat som GEOfood på spisesteder og hotell, i hver enkelt Geopark og i offentlige tjenester som kantine, skoler og kontorer.

✓ I både det europeiske- og det globale geoparknettverket søker man stadig etter prosjekter som kan støtte lokalsamfunnene med å utvikle nye metoder for undervisning innen kortreist mat, for å unngå matsvinn, oppnå bærekraftig utvikling og støtte opp om bærekraftig turisme.